

Erhard Cziomer

WPROWADZENIE:

W marcu 2012 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych opublikowało przyjęte przez Radę Ministrów RP „Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012–2016”. Dokument powyższy powołuje się na takie podstawowe i tradycyjne wartości, jak: demokracja, rządy prawa, poszanowanie praw człowieka i solidarność, którym powinny towarzyszyć działania na rzecz utrzymania niepodległości, zachowania bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej oraz przyjaznego otoczenia zewnętrznego Polski. Cele i wartości powyższe winny zostać realizowane w ramach następujących priorytetów polityki zagranicznej Polski:

- silna Polska w silnej unii politycznej Unii Europejskiej,
- Polska jako wiarygodny sojusznik w stabilnym łądzie euroatlantyckim,
- Polska otwarta na różne wymiary współpracy regionalnej,
- strategia polskiej współpracy rozwojowej, promocji demokracji i praw człowieka,
- promocja Polski za granicą,
- nowa jakość w relacjach z Polonią i Polakami za granicą,
- skuteczna służba zagraniczna¹.

Wyszczególnione priorytety winny służyć jako podstawa do opracowania przez MSZ operacyjnych założeń i zadań w polityce zagranicznej koalicyjnego rządu Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego na drugą kadencję (2012–2016). Priorytety powyższe trzeba jednak rozpatrywać przez pryzmat ewolucji uwarunkowań zewnętrznych, na które Polska nie zawsze ma wystarczające możliwości wpływania.

¹ *Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012–2016*, www.search.sweetim.com/search.asp?src=6&q=Prioritytety%20%20polskiej%20polityki%20i%20zagranicznej%202012-2016&st=17&barid={877B4CC9-1B00-4175-A1F1-E3A19204A34D} [10.06.2013].

Dokument powyższy wskazuje na wzmocnienie roli Polski w strukturach europejskich i euroatlantyckich, podkreślając między innymi, że wysokość Produktu Krajowego Brutto (PKB) przed wstąpieniem do UE w 2004 r. wynosiła ok. 50% średniej, a w 2012 r. wzrosła do ponad 60% unijnej. Jednak mimo szybkiego odrabiania zaległości gospodarczych, przed Polską wciąż stoi wiele wyzwań. W tym kontekście stwierdzono, że

Choć według niektórych statystyk, Polska jest 20. gospodarką świata, to wciąż boryka się z zapóźnieniami cywilizacyjnymi. Na przykład w *Global Innovation Index 2009–2010* Polska zajmuje dopiero 47. miejsce. Wskaźniki w innych dziedzinach, od stopy zatrudnienia, przez gęstość infrastruktury transportowej i internetowej, poziom kapitału społecznego, pokazują skalę wyzwań. Kluczem do odrobienia zapóźnień jest modernizacja, oparta na sprawdzonych receptach gospodarki opartej na wiedzy².

W świetle tych danych, na początku 2010 r. ówczesny prezydent RP Lech Kaczyński na spotkaniu noworocznym z korpusem dyplomatycznym w Warszawie stwierdził: „Polska gospodarka jest według naszych obliczeń osiemnasta. Miejsce mojego kraju jest w Grupie G-20”³. Ani wówczas, ani też później Polska jednak nie została zaproszona na posiedzenia najbogatszych krajów świata. Według raportu Międzynarodowego Funduszu Walutowego – World Economic Outlook Database z kwietnia 2013 r., Polskę sklasyfikowano w oparciu o ogólne wyniki PKB (487,674 mld dolarów) na 24., a przy uwzględnieniu wskaźnika siły nabywczej (PPP) – na 21. miejscu (800,934 mld dolarów) na świecie. W październiku 2013 r. minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski podkreślił, że w realizacji polityki zagranicznej Polska winna realistycznie ocenić swoje zasoby i możliwości osiągnięcia założonych celów. Stwierdził między innymi: „Np. w ONZ w większości indeksów jesteśmy między 18 a 30 miejscem. To jest naprawdę niezły wynik, biorąc pod uwagę, gdzie byliśmy jeszcze ćwierć wieku temu”⁴.

Bez wchodzenia w szczegółowe dane statystyczne na temat miejsca Polski we współczesnej gospodarce europejskiej i światowej, należy podkreślić, że określone wskaźniki w niektórych dziedzinach (np. bezrobocie, deficytu budżetowego, długu publicznego) uległy w latach 2012–2013 w związku z kryzysem strefy euro pogorszeniu, mimo pojawienia się w 2013 r. pewnych oznak ożywienia gospodarczego. Natomiast od katastrofy smoleńskiej w kwietniu 2010 r. systematycznie pogarsza się wewnętrzna sytuacja polityczna Polski ze względu na utrzymujący się ostry konflikt między partią rządzącą a opozycyjną (Prawo i Sprawiedliwość). Co gorsza, kontrowersje dotyczą nie tylko spraw wewnętrznych, ale prawie wszystkich zakresów polityki rządu, które są ostro kontestowane na forum parlamentarnym

² *Ibidem*, s. 2.

³ *Polska w G-20 – warto się bić?*, „Dziennik”, 3 lutego 2010.

⁴ R.Sikorski, rozmowa w radiu TOK FM, 1 października 2013 r., [www.google.pl/search?q=Sikorski:Kiedyś+w+UE+nasze+zdannie+traktowano&ie=utf-8&oe=utf-8&rls=org.mozilla:pl:official&client=firefox-a&\[03.10.2013\]](http://www.google.pl/search?q=Sikorski:Kiedyś+w+UE+nasze+zdannie+traktowano&ie=utf-8&oe=utf-8&rls=org.mozilla:pl:official&client=firefox-a&[03.10.2013]).

i w mediach. Ponadto największa partia opozycyjna może formalnie zablokować również ewentualne próby zmiany Konstytucji oraz ratyfikację niektórych umów międzynarodowych, gdzie niezbędne jest poparcie większości dwóch trzecich w Sejmie RP. Wzrastające napięcie polityczne zatacza coraz szersze kręgi i wykracza wyraźnie poza tradycyjne w demokracji parlamentarnej spory między rządem a opozycją. Doprowadza do braku rzeczowej dyskusji i wymiany poglądów, podważając lub osłabiając w dużym stopniu wiarygodność wypowiedzi przedstawicieli rządu, m.in. w sprawach polityki międzynarodowej RP.

Polska jako kraj średniej wielkości oraz członek NATO (od 1999) i UE (od 2004) może odgrywać ważną rolę w Europie Środkowej oraz w wymiarze euroatlantyckim, ale tylko w warunkach stabilności gospodarczej i politycznej. Obecność Polski w strukturach euroatlantyckich poszerza wprawdzie jej możliwości działania w określonych zakresach współpracy globalnej i pozaeuropejskiej, ale muszą one być ściśle skorelowane z jej zasobami, interesami oraz umiejętnością formułowania spójnych i przemyślanych celów krótko-, średnio- i długofalowych. Natomiast ich realizacja wymaga konsensusu elit politycznych, co jest szczególnie istotne na wypadek zmiany ekipy rządzącej, która może się dokonać w Polsce w wyniku kolejnych wyborów parlamentarnych w 2016 r.

Zamiarem niniejszego tomu jest analiza wybranych aspektów „Strategicznych wyzwań międzynarodowej roli Polski w drugiej dekadzie XXI w.” w kontekście zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych, posiadanych instrumentów i metod działania w polityce zagranicznej na tle postępującej globalizacji oraz towarzyszących jej zmianom układu sił międzynarodowych w płaszczyźnie polityczno-prawnej, gospodarczej i społecznej⁵. Zachodzi bowiem potrzeba systematycznego dokonywania oceny nie tylko deklarowanych celów i priorytetów polityki zagranicznej RP w aspekcie zmieniającego się otoczenia zewnętrznego, lecz także możliwości ich realizacji w kontekście uwarunkowań wewnętrznych, z uwzględnieniem posiadanych przez ekipę rządzącą instrumentów działania⁶. Nie można bowiem deklaracji i oczekiwań każdej kolejnej ekipy rządzącej czy opozycji parlamentarnej – jako jej potencjalnego sukcesora, przyjmować jako obiektywne postulaty polityki zagranicznej RP.

Stąd też podjęte badania na temat polityki zagranicznej RP w niniejszym tomie „Krakowskich Studiów Międzynarodowych” skoncentrowały się na próbie określenia zasadniczych wyzwań, związanych z wypracowaniem przez Polskę nowej roli międzynarodowej w drugiej dekadzie XXI w. Skupiono się więc na analizie wyzwań wybranych kierunków poszukiwań nowej roli międzynarodowej Polski na płaszczyźnie polityczno-prawnej i gospodarczej oraz w wymiarze europejskim, transatlantyckim, nordyckim, wschodnim i globalnym. Numer podzielo-

⁵ „Strategiczne wyzwania międzynarodowej roli Polski w drugiej dekadzie XXI w.”, projekt Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2013, s. 1.

⁶ R. Zięba, *Uwarunkowania polityki zagranicznej Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, „Stosunki Międzynarodowe” 2011, nr 1–2.

no na pięć części tematycznych: Zagadnienia teoretyczne, Dylematy gospodarcze Polski, Polska w UE i NATO, Polityka nordycka i wschodnia Polski, oraz Udział Polski w polityce globalnej.

Tom otwiera artykuł wprowadzający Justyny Zając na temat teoretycznych aspektów roli międzynarodowej państw, odnoszący się również do ograniczonych możliwości Polski – europejskiego państwa średniej wielkości. Katarzyna Żukrowska z kolei przeanalizowała szanse dla Polski po kryzysie finansowym 2007/2008+, a Jacek Pera skoncentrował się na ocenie korzyści i zagrożeń kontrowersyjnego projektu Unii Bankowej. Janusz J. Węc przedstawił proces poszerzenia UE jako celu operacyjnego prezydencji polskiej w UE, a Erhard Cziomer rozpatrzył wyzwania partnerstwa i możliwą ewolucję współpracy polsko-niemieckiej w kontekście zwiększenia roli Polski w UE. Natomiast Marcin Lasoń przeanalizował stan i perspektywy zaangażowania się Polski w operacje zarządzania kryzysowego NATO. W odniesieniu do polityki nordyckiej i wschodniej Polski Piotr Mickiewicz rozważył implikacje strategii bezpieczeństwa morskiego RP, a Ryszard M. Czarny skoncentrował się na ukazaniu wyzwań w polityce Polski wobec krajów nordyckich. Tę część rozważań zamyka ocena skuteczności polityki wschodniej Polski wobec Rosji, Białorusi i Ukrainy, dokonana przez Kazimierza Kraja. Część merytoryczną zamykają teksty Beaty Molo i Anny Paterek. Autorki przeanalizowały szanse i wyzwania Polski w polityce energetyczno-klimatycznej UE, oraz omówiły problem wykorzystywania polityki rozwojowej jako elementu polityki zagranicznej. Obie kwestie wykraczają przy tym znacznie poza ramy polityki zagranicznej Polski, stanowią bowiem również istotny element polityki unijnej i globalnej.

Reasumując można stwierdzić, że autorzy poruszyli szereg kluczowych problemów polityki zagranicznej Polski o charakterze interdyscyplinarnym, współczesnym i prognostycznym. Płynące z badań wnioski końcowe i rekomendacje wskazują na konieczność prowadzenia dalszych pogłębionych analiz i dyskusji, aby nadać im bardziej praktyczny wymiar.

W variach zamieszczono artykuły pośrednio związane z tematem przewodnim numeru. Pierwszy tekst, Helmuta Wagnera, jest przeredagowanym wykładem wygłoszonym dla studentów Uniwersytetu w Kaliningradzie (Królewcu) w czerwcu 2013 r. na temat funkcjonowania UE w dobie kryzysu oraz jej roli w Europie. Autor nawiązał między innymi do koncepcji „wieczystego pokoju” królewieckiego filozofa Immanuela Kanta. Warto tu zaznaczyć, że prof. Wagner urodził się w Kętrzynie (dawniej Rostenbork) w Prusach Wschodnich, skąd został przesiedlony do Niemiec w 1946 r. Ze względu na wkład we współpracę polsko-niemiecką oraz bliskie związki z miastem rodzinnym, władze Kętrzyna nadały mu w 2013 r. zaszczytne wyróżnienie i tytuł honorowego obywatela tego miasta. W kolejnym tekście („Uwolnieni od uprzedzeń”) Peter Munkelt, publicysta niemiecki, były dyrektor Archiwum Zarządu Głównego SPD w Bonn i Berlinie, przeanalizował ewolucję oceny Polski i współpracy polsko-niemiec-

kiej w mediach niemieckich na przestrzeni ostatnich 20 lat. Zauważył, że o ile na początku przeważały stereotypy i uprzedzenia, o tyle zwłaszcza po 2008 r., w ramach „nowego otwarcia” w relacjach polsko-niemieckich, zaczęły się pojawiać oceny pozytywne – dotyczące sukcesów gospodarczych Polski i jej roli politycznej w UE. Z kolei Anna Piziak-Rapacz dokonała oceny poszukiwań gazu łupkowego w Polsce w kontekście wymogów unijnego bezpieczeństwa energetycznego.

W dziale sprawozdań zamieszczono tekst Anny Piziak-Rapacz poświęcony konferencji naukowej na temat przyszłości energetyki polskiej. Beata Moło zdała relację z Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Germanistów Polskich. Konferencje Stowarzyszenia od lat poświęcone są aktualnym zagadnieniom poddawanych krytycznej refleksji w środowisku germanistów oraz zjawiskom i procesom zachodzącym we współczesnym świecie. Tomasz Młynarski przedstawił sprawozdanie z konferencji Instytutu Zachodniego w Poznaniu („Rola Niemiec w Unii Europejskiej i świecie”). Anna Paterek omówiła przebieg XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej KAAFM w ramach sekcji Wydziałów: Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych oraz Nauk o Bezpieczeństwie, poświęconych różnym aspektom bezpieczeństwa międzynarodowego oraz Polski.

Obszerne sprawozdanie z konferencji naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Ustroniu na temat „Dylematów polityki zagranicznej Polski w kontekście ewolucji środowiska międzynarodowego na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI w.” przedstawiła Katarzyna Czornik i Miron Lakomy. Konferencja powyższa zgromadziła wybitnych przedstawicieli nauk o stosunkach międzynarodowych z najważniejszych ośrodków akademickich Polski. W ostatnim sprawozdaniu Marcin Lason zrelacjonował przebieg panelu poświęconego „Dylematom strategicznym XXI w.”, zorganizowanego w ramach obchodów 40-lecia pracy naukowej prof. dr. hab. Michała Chorośnickiego, kierownika Zakładu Studiów Strategicznych w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ. Prof. Chorośnicki od wielu lat jest bliskim współpracownikiem „Krakowskich Studiów Międzynarodowych”.

Dział recenzji otwiera tekst Petera Munkelta poświęcony publikacji pod redakcją Martina Koelbela na temat unikatowej i nieznannej szerzej korespondencji urodzonego w Gdańsku pisarza i noblisty Guenthera Grassa z kanclerzem koalicji socjalliberalnej i laureatem pokojowej nagrody Nobla (w 1971 r.) Willym Brandtem, na temat historycznego znaczenia normalizacji stosunków RFN–PRL oraz różnorodnych implikacji pojednania polsko-niemieckiego na początku lat 70. XX w.

Kolejne dwie recenzje – Jakuba Stankiewicza i Helmuta Wagnera – dotyczą ciekawej pracy pod redakcją Piotra Burasa, *Polska–Niemcy: partnerstwo dla Europy? Interesy, opinie elit, perspektywy*, wydanej w języku polskim i niemieckim. Obydwaj recenzenci przy ocenie problemów i wyzwań partnerstwa polsko-niemieckiego w UE, rozpatrują je nieco odmiennie, z punktu widzenia interesów Polski i Niemiec, ale dochodzą do podobnych konkluzji, podkreślających pozytywną ewolucję współpracy polsko-niemieckiej.

Dział zamyka recenzja, Anny Piziak-Rapacz, dotycząca monografii Beaty Molo, *Polityka bezpieczeństwa energetycznego Niemiec w XXI wieku*.

Na koniec pragnę serdecznie podziękować wszystkim autorom, redaktorom, recenzentom oraz pozostałym osobom i instytucjom za włożony ogromny wysiłek merytoryczny i organizacyjny w przygotowanie, zredagowanie i publikację niniejszego tomu „Krakowskich Studiów Międzynarodowych”.